

TÜRKİYE’DE YARGI BAĞIMSIZLIĞI SORUNU

İpek Özkal SAYAN
Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi
Cemal Gürsel Caddesi, Cebeci/ANKARA
ozkal@politics.ankara.edu.tr

THE PROBLEM OF JUDICIAL INDEPENDENCE IN TURKEY

ÖZET

Yargının bağımsız olması gerektiği düşüncesi tüm dünya ülkelerinde yaygın bir kabul görmektedir. Türkiye’de de anayasal düzlemde ilke olarak yargı bağımsızlığı kabul edilirken, uygulamada yargının bağımsız olduğunu söylemek mümkün değildir. Makalede bu bağlamda öncelikle yargı bağımsızlığının tanımı yapılacak, Osmanlı’dan günümüze Anayasalar ve kanunlar üzerinden yargı bağımsızlığı incelenmeye çalışılacaktır. Makalede yargı bağımsızlığını etkileyen faktörler olarak adli personel sınavları, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, basın yargı ilişkisi ve adli personel maaşları belirlenmiştir. Elbette bu faktörlerin sayısını arttırmak mümkündür. Ancak konu hukuk bilimi alanında çalışan bilim insanlarının çalışma alanında görülmekte ve diğer akademisyenlerce üzerinde durulmamaktadır. Ancak adli personel ve çalışma koşulları açısından bakıldığında konu kamu personel yönetiminin odağında durmaktadır ve kamu yönetimi alanında çalışan tüm bilim insanlarının katkılarına açıktır.

Anahtar Kelimeler: Yargı bağımsızlığı, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, adli personel sınavları, basın ve yargı, hâkim maaşları

ABSTRACT

The idea of judicial independence is a widely accepted view in the world. In Turkey judicial independence is accepted at the constitutional level, but in practice it is not possible to argue that such is the case. In this article, firstly, the concept of judicial independence will be defined, then the judicial independence will be examined through the lens of the constitution and the laws adopted in Turkey beginning from Ottoman Empire until nowadays. In the article the factors which determine the judicial independence are, the exam of judicial personnel, Supreme Council of Judges and Public Prosecutors, the relationship between media and judgement and the salary of judges. It is possible to increase the number of these factors. But these issues are subject of scrutiny by the academics in law related disciplines and not in the domain of public personnel administration. But the judicial independence is important because it is connected

with the judicial personnel and their working conditions. So this subject is also open to contributions from academics in public administration.

Key words: Judicial independence, Supreme Council of Judges and Public Prosecutors, the exam of judicial personnel, media and judgement, salary of judges.

1. Giriş

Yargının bağımsız olması gerektiğı fikri, özellikle günümüzde siyasal sistem ve uygulamadaki durum ne olursa olsun hemen hemen bütün ülkelerde ilke ve söz düzeyinde yaygın bir kabul görmekte ve neredeyse “kutsal” kabul edilmektedir. Ancak yargı bağımsızlığını bir “efsane” olarak nitelemekle onu uygulamaya koymak birbirinden çok farklı şeylerdir. Özellikle Türkiye’de her yeni adli yıl açılışında yargı bağımsızlığının ne kadar önemli olduğuna dair konuşmalar yapılırken, uygulamada yargının bağımsız olduğunu söylemek mümkün değildir. Yargı bağımsızlığına ilişkin yapılan tartışmalar adli personeli hizmete alma aşamasında başlamaktadır. Adli personel sınavlarının yazılı sınav ve mülakat şeklinde yapılması eleştirilere konu olmaktadır. Bununla birlikte hâkimler ve savcılar, kendileriyle ilgili pek çok düzenleme (atama, yükselme, sicil vb.) bakımından Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK)’nın denetimi altındadırlar. Bu durumun yargı bağımsızlığı, hâkimlik ve savcılık teminatı ilkelerine gölge düşürdüğü söylenmekte ve eleştirilmektedir. Yargı bağımsızlığı konusunu yakından ilgilendiren diğer iki başlık ise basın yargı ilişkileri ve hâkim maaşlarıdır.

Üzerinde durulması gereken diğer ilginç bir nokta “yargı bağımsızlığı” konusunun yalnızca hukuk bilimi alanında çalışan bilim insanlarının çalışma alanında görülmesi ve diğer akademisyenlerce üzerinde durulmamasıdır. Ancak “adli personel” ve “çalışma koşulları” açısından bakıldığı zaman konu aslında tam da *kamu personel yönetiminin* odağında durmaktadır. Yargı bağımsızlığı başlığı bu açıdan hukuk bilimi alanı dışında kalan “diğerlerinin” de konuya ilgisini çekme amaçlı olarak seçilmiştir.

---

¹ Türkiye’de kamu personel sistemi birbirinden farklı dört alan üzerinde yükselmektedir. Bu dört farklı alanı idari, askeri, akademik ve adli personelden oluşmaktadır. Yalnızca günümüzde değil, tarihsel gelişme çizgisi üzerinde izlendiğinde geçmişte de, kamu istihdamının hemen hemen aynı alanlara bölünerek kurulduğu görülmektedir. Bu alanlarda istihdamın temel özellikleri birbirinden farklıdır. Genel olarak her birini düzenleyen ayrı tüzel metinler kabul edilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Sayan (2009), Güler (2005), s.94.

Bu noktalardan yola çıkararak çalışmada yargı bağımsızlığı kavramı incelenek ve yukarıda belirlenen konular üzerinden Türkiye’de yargının neden bağımsız olamadığı mercek altına alınacaktır.

2. Yargı Bağımsızlığı Nedir?

Mahkemeler ve dolayısıyla hâkimler, demokratik ve sosyal bir hukuk devletinde, bireysel hak ve özgürlüklerin ve toplumun temel değerlerinin koruyucusu ve güvencesidir. Hâkimlerin bu görevlerini yapabilmelerini sağlamak için, yargı bağımsızlığını sağlamak zorunludur. Uluslar arası hukuk belgelerinde de, devletin yargı bağımsızlığını sağlaması ve bunun için öngörülen ilkelere anayasalar ve kanunlarda yer verilmesi öngörülmektedir. Adalet, herkesin yetkili, bağımsız ve tarafsız bir mahkemede adil bir şekilde yargılanmasını gerektirmektedir. Nitekim bu hak, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Bildirisinin 10., Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesinin 14. ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 6. maddeleriyle de güvence altına alınmıştır. Bağımsız bir yargı, adil bir yargılama hakkının vaz geçilmez bir parçası olarak görülmektedir.

Bu bağlamda yargı bağımsızlığı genel olarak, hiçbir devlet organının, makamın, kişinin ya da kurumun yargı yetkisinin kullanılması nedeniyle mahkemelere ve hâkimlere etki edememesi ve müdahalede bulunamaması olarak tanımlanmaktadır (Erdoğan, 1998:7). Adaletin, her türlü gelişimin ve toplumsal barışın temel ilkesi ve gereği olduğu inancı, bağımsız bir yargı düzeninin varlığını zorunlu kılmıştır. Uluslararası hukuk belgeleri, devletin yargı bağımsızlığını sağlamasını ve bunun için öngörülen ilkelere anayasalar ve kanunlarda yer verilmesini öngörmektedir. Böylece yargının bağımsızlığı günümüzde anayasal güvence altında bir kural durumuna gelmiş olmakla beraber, “yargı bağımsızlığını sağlama” günümüze dair bir sorun değildir. Tarihsel gelişim içinde “yargının bağımsızlığı” ilkesi çok eskiden bu yana savunulan bir ilkedir. Her siyasal düzenin amacı adaleti sağlamak olarak belirlenmiş ve adaleti sağlamanın yolu ise yargının bağımsızlığında görülmüştür. Eski Roma ve Yunan’dan, kuvvetler ayrılığını ortaya atan Fransız siyaset bilimcisi Montesquieu’ye kadar savunulan bütün görüşler, oluşturulmak istenen bütün düzenlemeler yargının bağımsız olması ilkesi üzerinde durmuştur (Özek, 1979-80: 920).

Yargı bağımsızlığı, Montesquieu tarafından formüle edilmiştir. Kendisi aristokrat kökenlidir ve Fransa’da aristokrasinin gerilemesine karşı duracak önlemleri aramıştır. Sorunu, iktidarın kral, aristokrasi ve halk arasında dengeli bir şekilde dağıtılmasıdır. Güçler ayrılığı, bu dengenin oluşturulabilmesi için bir araç olarak ortaya çıkmaktadır

(Althusser, 1987: 71). O'na göre yürütme kralda, yasama aristokrasi ve halktan oluşan iki ayrı mecliste, yargı da yine halkta² olmalıdır (Montesquieu, 2004: 157–160). Böylece Montesquieu İngiliz yargılama sisteminden esinlenerek yasama, yürütme ve yargı erklerinin birbirinden bağımsız olması gerektiğini belirtmiştir. 18. yüzyılda ABD ve Fransa'da gelişen anayasa hareketleri bu düşünceden etkilenmiştir. 12 Haziran 1776 tarihli Virginia İnsan Hakları Bildirisi'nde “devletin yasama ve yürütme güçleri, yargı gücünden bağımsız olmalıdır.” (madde 5) denilerek yargı bağımsızlığı ilk defa formüle edilmiştir (Erdoğan, 1998: 11).

Yargı bağımsızlığı somut olarak “hâkim bağımsızlığı” anlamını taşımaktadır. Bu açıdan tanım yapıldığında yargı bağımsızlığı, hâkimlerin kararlarında özgür olmaları, hiçbir baskı ve etki altında kalmaksızın hareket edebilmeleri anlamına gelmektedir. Hâkimlerin bağımsızlığı, yargı görevini gören kişilerin bir ayrıcalığı olarak kabul edilmiş olup onların kişiliklerine ilişkin bir özellik ve hak değildir (Özek, 1979–81: 917).

Günümüzde yargı bağımsızlığı, demokrasinin vazgeçilmez bir ögesi ve hukuk devletinin güvencesidir. Hâkimin, bütün devlet gücünü elinde toplayan yönetici sınıfa karşı bağımlı olduğu eski liberal devlet anlayışında, kendisinin sadece dava taraflarına karşı bağımsız olması yeterli görülmüştür. Totaliter baskı rejimlerinde ise yargı erki belirli bir siyasi görüşü savunmak zorunda olduğu için, bağımsızlık değil, tam bir bağımlılık söz konusu olmuştur. Günümüzün çağdaş demokrasilerinde ise hâkim, yöneticilerin de taraf olduğu çok karmaşık ve çelişkili menfaatleri konu alan birçok uyumsuzluğu çözmek durumunda olduğundan, kendisinin yönetime karşı bağımsızlığının sağlanması zorunludur. Çünkü vatandaşların da taraf olduğu davalarda onların haklarını koruyacak olan yönetim veya hükümet değil, bağımsız yargı organıdır. Kuvvetler ayrılığı ilkesi, yargı bağımsızlığını en iyi şekilde gerçekleştiren bir sistem olarak kabul edilmekle birlikte, bu ilke günümüzde birçok ülkede daha ziyade teorik bir değer taşımakta ve uygulama alanı bulamamaktadır. Bugün, demokratik rejimi kabul etmiş bazı ülkelerde bile, yargı kararları siyasi ilişkilerden etkilenmektedir. Birçok ülkede yargı erki siyasi iktidara bağlı olarak onu desteklemektedir. Her şeye rağmen, kuvvetler ayrımı ilkesinin yargı bağımsızlığının gelişip yerleşmesi açısından önemli katkıları olmuştur. Bu ilkelerin doğal bir sonucu olarak, parlamenter demokratik

---

² Montesquieu yargı yetkisini halka vermişse de, halkı homojen bir bütün olarak değerlendirmez ve hâkimlerin sınıf farklılıklarını göre seçilmesini vurgular. bkz. (Kilim, E Esra, 2006: 25–27).

rejimlerde mahkemelerin yasama ve yürütme organına karşı bağımsızlıkları korunmuştur (Ünal, 1996: 435).

3. Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Yargı Bağımsızlığı

Bu bölümde Osmanlı'dan günümüze yargı bağımsızlığı, anayasalar ve kanunlar üzerinden incelenmeye çalışılmıştır. Amaç Türkiye'deki yargı sistemini anlatmak değil, "yargı bağımsızlığı" kavramını mevzuat üzerinden incelemektir. Bir hükmün mevzuatta yer alması o hükmün uygulandığı anlamına gelmese de, bu inceleme "yargı bağımsızlığı"na verilen önem konusunda bilgi sahibi olmamızı sağlayacaktır.

Osmanlı hukuk sisteminde yasama, yürütme ve yargı erkleri aslen padişahla toplanmakla birlikte, davalar ve hükümet işleri "kadı" ismi verilen hâkimler tarafından görülmekteydi. Kadı kelimesi, "hüküm" ve "hâkimlik" anlamına gelmektedir (Ergil, 1968: 317). Kadılar bugünkü hâkimlerin yaptığı işleri yapmakla yükümlüydüler. Ancak padişah karşısında bağımsızlıkları yoktu. Aksine mutlak bir bağımlılıkları bulunmaktaydı. Yargı yetkisini kullanan kadılar "padişahın kulları" idi.

Yargı bağımsızlığının Osmanlı'da kullanıldığı ilk belge, 1876 tarihli Kanuni Esasi'dir. Kanuni Esasi'nin 86. maddesi yargı bağımsızlığını şöyle ifade etmekteydi: "*Mahkemeler her türlü müdahaleden azadedir.*" Yargı bağımsızlığı bakımından önemli olan bu hüküm, Abdülhamit'in Anayasayı askıya alması ile ortadan kalkmıştır. Böylece yargı bağımsızlığına ilişkin olan bu teminat da anlamını yitirmiştir. Her şeye rağmen Kanuni Esasi, yargı bağımsızlığından söz eden ilk metin olması nedeniyle önemlidir (Erdoğan, 1998: 12).

1921 Anayasası döneminde ise TBMM'nin üzerinde herhangi bir kuvvet yoktur. Bu dönemin en önemli konusu bağımsızlık savaşını kazanmaktır. 1921 Anayasası'nın amacı da bütün ulusal kuvvetleri mecliste toplamak ve savaşı idare etmektir. Bu sebeple kuvvetler birliği dönemin hukuk ve yönetim rejimiydi. Bununla birlikte yargı organının bağımsızlığını koruduğu ileri sürülmüştür (Turan, 2004: 159).

1924 tarihli Anayasa'da ise Cumhuriyetin yargı erki düzenlenmiştir. Bu Anayasa'nın 53. maddesine göre yasama ve yürütme yetkileri Meclis'e aitti. Uygulamada Meclis dilediği takdirde yargı yetkisini de bizzat kullanabilmekteydi. İstiklal Mahkemeleri'nde somutlanan bu yargı çeşidi 1949 tarihine kadar yürürlükte kalmıştır. 1924 Anayasası'nın 54. maddesine göre "*hâkimler, tüm davaların görülmesinde ve hükmünde bağımsızdırlar ve bu işlerine hiçbir türlü karışamaz. Ancak kanun hükmüne bağılıdırlar. Mahkemelerin kararlarını Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Bakanlar Kurulu hiçbir türlü*

değiştirmek, başkalamazlar, geciktiremezler ve hükümlerinin yerine getirilmesine engel olamazlar.” Ayrıca hâkimlerin kanunda gösterilen usuller ve haller dışında görevlerinden çıkartılamayacakları ve hâkimlerin atama ve azillerinin kanunla yapılacağı açıklanmıştır. 1924 Anayasası'nın yargı bağımsızlığını kesinlikle benimsemesine rağmen, yargı bağımsızlığından doğan güvence ilkelerini düzenlemeyip, bunların düzenlenmesini çıkartılacak yasalara bırakması, belirli bir süreç içinde, yargı bağımsızlığıyla bağdaşmayacak nitelikte bir sistemin doğmasına ve uygulamanın gerçekleştirilmesine neden olmuştur. Her ne kadar Anayasa'da hâkimlerin müdahaleden uzak olduğu, yargı yetkisinin bağımsız (müstakil) hâkimler tarafından kullanılacağı belirtiliyor ise de çağdaş anlamda yargı bağımsızlığından söz etmenin olanağı bulunmamaktadır. Bu dönemde tek parti rejimine uygun olarak yetkiler tek elde toplanmıştır, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin tasarrufları denetim dışıdır ve dönemin yasalarında da aynı anlayış egemendir (Kalemlı, 1996: 10).

3 Mart 1926 tarihinde kabul edilen 766 Sayılı Hâkimler Kanunu'nda³ ise yargı bağımsızlığı kurumsal olarak düzenlenmemiştir. İntihab Encümeni olarak adlandırılan ve kuruluş şekli bugünkü HSYK'ye benzeyen kurulda ağırlık, adalet bakanlığı temsilcilerindir. İntihab Encümeni, adalet bakanı, müsteşar, bir temyiz mahkemesi başkanı, üç temyiz mahkemesi üyesi, personel işleri müdürü, ceza işleri müdürü, hukuk işleri müdürü, teftiş heyeti başkanlarından oluşmaktadır. İntihab Meclisi'nin görevi, hâkimlerin mesleğe kabulü, terfileri, yer değiştirmeleri ve hâkimlerin disiplin işlerine bakmaktan oluşmaktaydı.

2556 sayılı Hâkimler Kanunu'nun⁴ 4. maddesiyle de hâkim adaylığına kabul tümüyle Adalet Bakanlığı'na bırakılmıştır. Adaylar arasından uygun görülenler, muavinlik sınavına kabul edilmektedir. Hâkimlerin denetimi ise bakanlık müfettişlerince yapılmaktadır. Ayırma Meclisi olarak adlandırılan kurul, HSYK'na benzer bir şekilde oluşmaktadır. Ayırma Meclisi, Yargıtay Birinci Başkanı, Cumhuriyet Başsavcısı, Adliye Vekilince bir yıl için seçilen dört Yargıtay üyesi, teftiş kurulu başkanı, hukuk, ceza ve zat işleri müdürlerinden oluşmaktadır. Görüldüğü üzere kurulun oluşumunda Adalet Bakanlığı ağırlıktadır. Terfi işlemleri ise Ayırma Meclisi kararı ile yapılmaktadır. Hâkimlerin denetimi Adalet Bakanı'na aittir. İhtar cezasını Adalet Bakanı doğrudan ya da teklif üzerine verebilir. Bununla birlikte 2556 sayılı Kanun yargı

³ R.G.: 20.03.1926, 326.

⁴ R.G.: 14.7.1934, 2751.

güvencesini “asli maaşı 60 ve daha yukarı” olanlar için tanımış, bu maaşa erişememiş durumdaki hâkimler için güvence kabul etmemiştir. Bu düzenlemenin 1924 Anayasası’na aykırılığı ileri sürülmüştür (Özek, 1979–1981: 934). Kanun’da 1949 yılında yapılan değişiklikten sonra, hâkimlerin “takdire” bağlı olarak görevden çıkartılabilmesi olanağı sağlanmıştır. Bununla birlikte Kanun’un 72. maddesi, Adalet Bakanı’na istenilen hâkimi, Adalet Bakanlığı’nda idari görev ve atama yetkisini tanıyınca yargı bağımsızlığı ilkesi temelinden sarsılmıştır. Aynı şekilde, Kanun’un 62. maddesi de, savcılığa nakledilecek hâkimin bu konuda rızasının alınmasına gerek olmadığı şeklinde yorumlanınca yargı bağımsızlığı Adalet Bakanlığı’na bağlı duruma getirilmiştir.

Böylece 766 ve 2566 sayılı Kanunlarda yargı bağımsızlığından kavram olarak bahsedildiği, ancak kurumsal bağımsızlığın sağlanamadığını söylemek mümkündür (Erdoğan, 1998: 13).

1961 Anayasası ise bu duruma son vererek Cumhuriyet’in temel kuruluşuna ilişkin bölümüne “Yargı” başlığını koyarak ve “*Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır*” hükmüyle yargı yetkisini yasama ve yürütme erkinin yanı sıra üçüncü kuvvet olarak kabul etmiş ve yargı gücünü bağımsız kılmıştır. Hâkimlerin bütün özlük işleri ise bağımsız Yüksek Hâkimler Kurulu’na bırakılmıştır. Bu değişimin arkasında yargı bağımsızlığını zedeleyen yasal değişmelerin ve uygulamaların aldığı tepkiler yatmaktadır.

1961 Anayasası’na göre (mad. 132)

“Hâkimler görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasaya, kanuna, hukuka ve vicdani kanaatlerine göre hüküm verirler. Hiçbir organ, makam, merci veya kişi yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez, tavsiye ve telkinde bulunamaz. Görülmekte olan bir dava hakkında Yasama Meclisleri’nde yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili soru sorulamaz, görüşme yapılamaz veya herhangi bir beyanda bulunulamaz. Yasama ve yürütme organlarıyla idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır. Bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez.”

Bu anayasayla hâkimlik teminatı anayasal güvenceye bağlanmıştır (mad. 133 ve mad. 134). Buna göre “*Hâkimler azlolunamaz. Kendileri istemedikçe, Anayasa’da gösterilen yaştan önce emekliye ayrılamaz, bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması sebebiyle de olsa, aylıklarından*

yoksun kılınamaz.” Hâkimlerle ilgili düzenlemeler de ancak kanunla yapılır. Hâkimler 65 yaşını bitirinceye kadar hizmet görürler. Kanun’da belirtilenlerden başka genel ve özel hiçbir görev alamazlar. Hâkim ve savcıların denetimi ve haklarında soruşturma ise Yüksek Hâkimler Kurulu’na bağı ve sürekli olarak görevli müfettiş hâkimlerce yapılır. Bu müfettişler Yüksek Hâkimler Kurulu’nca atanır.

Sonuç olarak 1961 Anayasası, yargı bağımsızlığı konusunu, hâkimlerin seçtikleri bir kurulla çözmüştür (mad. 143, mad. 144). Kurulun o dönemde bölümlerinden başka, ayrıca müfettişleri, kalemi dolayısıyla ayrı bir çalışma yeri bulunmaktaydı. Bu suretle, yürütme organının, hâkimlerin atanması, meslekte yükseltmeleri, görev yerlerinin değiştirilmesi veya görevlerine kanunda belli edilen durumlarda son verilmesi konularında veya hâkimin meslek hayatıyla ilgili konularda herhangi bir tasarrufta bulunabilme yolu kapatılmıştır. Bununla birlikte 61 Anayasası, “Yüksek Hâkimler Kurulu”nu Yüksek Yargı Organları arasında belirtmiştir. Bu sistemleştirme ile Anayasa, hâkimlerin özlük işlerinin ve disiplin konularındaki hususların, özel olarak oluşturulacak bir “Yargı Organı” aracılığıyla gerçekleştirileceğini kabul etmiş olmaktadır. Diğer bir deyişle, Yüksek Hâkimler Kurulu şeklinde bir organ oluşturularak, İtalyan ve Fransız Anayasaları’nın düzenlemelerine benzer bir düzenleme yapılırken, kuruluş biçimi yönünden onlardan ayrılmış ve bu organın bir “Yüksek Yargı Organı” olması kabul edilmiştir. Bu açıdan 1961 Anayasası çerçevesinde hâkimlerin güvencelerinin ve denetimlerinin, yargı organına görev olarak verildiği ileri sürülmektedir (Özek, 1979–1981: 939).

1982 Anayasası’nın 3. bölümü ise “yargı” başlığı altında düzenlenmiştir. Öncelikle “Mahkemelerin Bağımsızlığı” başlıklı hüküm 1961 Anayasası’ndakiyle aynıdır. 1961 Anayasası’ndaki “hâkimlik teminatı” maddesine, 1982 Anayasası’nda “savcılık teminatı” da eklenmiş ve ilgili madde “hâkimlik ve savcılık teminatı” olarak düzenlenmiştir. 1961 Anayasası’nda hâkimler için düzenlenen teminatlar 1982 Anayasası’nda savcılar için de genişletilmiştir. Buna göre “*hâkimler ve savcılar azlolunamazlar.*” Bu anayasa hükmü adli personele, idari ve akademik personele göre büyük bir güvence sağlamıştır.

1982 Anayasası’ndaki “Hâkimlik ve Savcılık Mesleği” başlıklı maddenin 1961’deki düzenlemeden farkı, savcıları da kapsamına almış olması ve bunları adli ve idari olmak üzere ikiye ayırmasıdır. Bununla birlikte hâkimlerin ve savcılarının idari görevler yönünden Adalet Bakanlığı’na bağı olacakları da belirtilmiştir. Ayrıca hâkim ve savcı olup, adalet hizmetindeki idari görevlerde çalışanlar da hâkimler ve

savcılar hakkındaki hükümlere tabi kılınmıştır. Bunlar hâkimler ve savcılara tanınan her türlü haktan yararlanırlar.

Tablo 1. 1961 ve 1982 Anayasalarında Hâkimlik ve Savcılıkla İlgili Düzenlemeler

	1961 ANAYASASI	1982 ANAYASASI
Mahkemelerin Bağımsızlığı	Hâkimler görevlerinde bağımsızdırlar.	Hâkimler görevlerinde bağımsızdırlar.
Hâkimlik Teminatı	a- Hâkimler azlolunamaz, b- 65 yaşından önce kendi istemezse emekliye ayrılamaz, c- Bir mahkeme veya kadronun kaldırılması sebebiyle olsa da aylıklarından yoksun kılınamazlar.	a- Hâkimler ve savcılar azlolunamaz, b- 65 yaşından önce kendi istemezse emekliye ayrılamaz, c- Bir mahkeme veya kadronun kaldırılması sebebiyle olsa da aylıklarından yoksun kılınamazlar.
Hâkimlik (ve savcılık) Mesleği	Hâkimlik mesleğinde a- İlgili düzenlemeler kanunla yapılır, b- Emeklilik yaşı 65’dir, c- Kanunda belirtilenler dışında hiçbir görev alamaz.	Hâkimlik ve Savcılık mesleğinde a- İlgili düzenlemeler kanunla yapılır, b- Emeklilik yaşı 65’dir, c- Kanunda belirtilenler dışında hiçbir görev alamazlar, d- Adli ve idari olmak üzere ikiye ayrılırlar, e- İdari görevleri yönünden Adalet Bakanlığı’na bağılıdırlar, f- Adalet hizmetinde idari görevde çalışanlar hâkim ve savcılar da hâkimler ve savcılar hakkındaki hükümlere tabidirler.
Hâkimlerin (ve savcılarının) Özlük İşleri	Hâkimlerin özlük işleri, Yüksek Hâkimler Kurulu’na düzenlenir.	Hâkim ve Savcılarının Özlük İşleri, Hâkim ve Savcılar Yüksek Kurulu’na düzenlenir.
Hâkimlerin (ve savcılarının) Denetimi	Hâkimlerin Denetimi, Yüksek Hâkimler Kurulu’na bağılı ve sürekli olarak görevli Müfettiş Hâkimlerce yapılır.	Hâkim ve Savcılarının Denetimi, Adalet Bakanı’nın izni ile Adalet müfettişlerince yapılır.

1982 Anayasası'nın "Hâkim ve Savcıların Denetimi" başlıklı maddesine göre ise, hâkim ve savcıların görevlerini; kanun, tüzük, yönetmeliklere ve genelgelere uygun olarak yapıp yapmadıklarını denetleme, görevlerinden dolayı veya görevleri sırasında suç işleyip işlemediklerini, hal ve eylemlerinin sıfat ve görevleri icaplarına uyup uymadığını araştırma ve gerektiğinde haklarında inceleme ve soruşturma, Adalet Bakanı'nın izni ile adalet müfettişleri tarafından yapılır. Adalet Bakanı bu görevi hakkında inceleme yapılacak olandan daha kıdemli bir hâkim veya savcıya da verebilir. Bu uygulama da 1961 Anayasası'ndan farklı bir düzenleme getirmiştir. (Bkz. Tablo 1) Hâkim ve savcıların denetiminin Adalet Bakanı'na bağılı olarak çalışan Adalet Müfettişlerince gerçekleştirilmesi, terfileri de doğrudan bakana bağılı duruma getirdiğı için kanımızca yargı bağımsızlığı ilkesiyle çelişmektedir.

1982 Anayasası'nın yargı bağımsızlığını sağlamak için önerdiği çözüm yine bir kurul, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'dur. Ancak ilerleyen bölümlerde ayrıntılı olarak değinileceğı üzere kurul, Adalet Bakanlığı güdümünde çalışır hale getirilmiştir. Girişim gücü Adalet Bakanı'na ve müsteşarına teslim edilen, oluşumu Cumhurbaşkanı'nın politik yeğlemelerine dayanan, yargıdan gelen üyelerin "danışman" olarak çalıştığı bu kurulun bağımsızlığının olmadığı ileri sürülmektedir (Selçuk, 1998: 241).

Bazı hukukçularımıza göre ise Anayasamızın hâkimlerin bağımsızlığı ve teminatı hakkındaki hükümleri en ileri demokrasiler ayarındadır (Kuru, 1996: 2). Ancak bağımsızlığın sadece anayasalar tarafından düzenlenişinin bir önemi yoktur. Demokratik bir düzene sahip olmayan Hitler ile Mussolini dönemi anayasalarında bile "yargı bağımsızlığı" kavramı bulunmaktaydı. Yargıya ait genel prensiplerin anayasalarda yer almasının ne önemi vardır? Demokrasi ve hürriyetin bağımsız yargı için, bağımsız yargının da demokrasi ve hürriyet için güvence sağlayacağı bir gerçektir. Anayasada bu konular için bir düzenlemenin mevcut olması anayasaya aykırı kanunların ve diğer tasarrufların çıkarılmasına engel olacaktır. Ancak bu engel olma, anayasaya aykırı tasarrufların yine bağımsız yargı tarafından yapılan denetimler ile mümkün olacaktır (Demirkol, 1991: 58, 59).

Ancak sadece demokratik olmayan ülkelerde değil, demokratik ülke anayasaları ve kanunlarında da, yargı bağımsızlığı düzenlenip de, bu bağımsızlık, yasamaya, yürütmeye, üçüncü kişilere, özel şirketlere, sendikalara ve siyasal partilere karşı korunmamışsa, bu demokratik ülkelerin anayasalarında da yargı bağımsızlığı süs olmaktan öteye gidemeyecektir.

Yargı bağımsızlığı bununla birlikte “yönetim kültürü” ile de alakalı bir olgudur. Bugün bilinen anlam ve unsurlarıyla yargı bağımsızlığı ilkesi, 17. yüzyılda Aydınlanma ve Rasyonel Hukuk çerçevesinde ya da bunların “sürdüğü tarlada” yeşerip biçimlenmeye başlamış, 18. ve 19. yüzyıllardaki burjuva devrimleri ve anayasalcılık hareketleriyle de anayasal belgelere girmiştir (Sancar, 2000: 183). Böyle bir tarih sürecinden geçen Batı toplumlarının yargı bağımsızlığı konusundaki duyarlılıkları bu ilkeyi güvence altına almaktadır. Yazılı hukuk düzenlemesi, bu duyarlılığın gerisinde kalsa bile, orada yargı bağımsızdır. Türkiye ise yukarıda da açıklandığı üzere böyle bir tarihsel süreçten geçmemiş, yargı bağımsızlığı hukuk metinlerinde zaman zaman var olan bir ilke olmaktan öteye gidememiştir. Türkiye’de yargı bağımsızlığı Adalet Bakanlarının konuşmalarında “adalete müdahale etmediğini” övünerek söylemesinden ve bunu bir erdem olarak sunmasından ibaret kalmış, bu sözlere karşı da kamuoyundan ses çıkmamıştır (Selçuk, 1998: 244).

Son olarak Türkiye’de yargı konusuyla ilgili olarak Avrupa Birliği’ne uyum süreci içerisinde, AB yetkililerince Türkiye’nin yargının tarafsızlığı, bağımsızlığı ve etkinliğinin güçlendirilmesine yönelik bir “Yargı Reformu Stratejisi” sunmaları gereği dile getirilmiş, bunun üzerine Adalet Bakanlığı tarafından Yargı Reformu Stratejisi Taslağı (2009)⁵ hazırlanmıştır.⁶ Taslakta çeşitli konular üzerinden yargı bağımsızlığı konusu ele alınmıştır.

Taslağına göre; (mad. 1.5.)

“Yargı bağımsızlığının sadece Anayasa ve kanunlarda yazılı bir ilke olarak kalması değil, aynı zamanda toplumsal hayata geçilmesinin hukuk devleti açısından gerekliliğı de ortadadır. Bu bağlamda yargı profesyonellerinin, yargı bağımsızlığını içselleştirmeleri ve kültür haline getirmeleri zorunludur.”

Ancak Taslağın bütünü incelenip, Yargıtay ve Danıştay tarafından taslağına ilişkin görüşler de değerlendirildiğinde Türkiye’de yargının bağımsızlığına ilişkin sorunların bu taslakla aşılmasının mümkün

⁵ <http://www.sbg.adalet.gov.tr>, 4.4.2009 itibarıyla.

⁶ Günümüzde adalet yönetimi alanı hem hukuk hem yargılama sistemi hem de Adalet Bakanlığı bürokrasisinin kural ve kurumları bakımından kapsamlı bir reform dalgası içindedir. Ama bu reform süreci, Avrupa Birliği’ne uyum politikası başta olmak üzere OECD ve Dünya Bankası tarafından yönlendirilmekte ve finanse edilmektedir. Adli yönetim alanı Avrupa Birliği’nin kapsamlı reformlar talep ettiği başlıklardan bir tanesidir (Güler, 2009: 229).

olamayacağı tespit edilmiştir. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde taslak ve taslaktaki yargı bağımsızlığına ilişkin düzenlemeler ele alınacaktır.

4. Yargı Bağımsızlığını Etkileyen Faktörler

Makalede Türkiye’de yargı bağımsızlığını etkileyen faktörler; adli personel sınavları, HSYK’nin yapısı ve çalışma şekli, basın ve hâkim maaşları olarak belirlenmiştir. Elbette bunlara yargı bağımsızlığını etkileyen başkaları da eklenebilir. Konu sadece hukuk bilimi alanında değil, kamu personel yönetimi alanında çalışan bilim insanlarının katkılarına da açıktır.

4.1. Adli Personel Sınavları

Türkiye’de yargının bağımsızlığına ilk müdahale adli personelin hizmete giriş sınavlarında yapılmaktadır. Bu sınavlarda Adalet Bakanlığı’nın ve böylece mevcut hükümetin büyük etkisi bulunmaktadır. Adli personelin mesleğe giriş sınavları 1982 öncesinde kurumlarca (Danıştay ve Yargıtay) yapılırken, 1982 sonrasında Adalet Bakanlığı tarafından yapılmaya başlanmıştır. Aynı yıl Bakanlıkça “Adli ve İdari Yargı Hâkim Adaylığı Sınav ve Mülakat Yönetmeliği”⁷ çıkarılmıştır. Yönetmelikte sınav kurulunun Adalet Bakanlığı Müsteşarı veya görevlendireceği müsteşar yardımcısının başkanlığında, Teftiş Kurulu Başkanı, Ceza İşleri Genel Müdürü, Hukuk İşleri Genel Müdürü ve Özlük İşleri Genel Müdürü’nden oluşacağı hükme bağlanmıştır. Sınav kurulunun, yazılı sınavların yapılmasında ve sınav sonuçlarının değerlendirilmesinde Adalet Bakanlığı meslek mensupları ile diğer kurum uzmanlarından yararlanılabileceği de yönetmelikte yer almıştır.

2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu’nda ise, başta öğrenim olmak üzere diğer şartları taşıyanların yazılı yarışma sınavına katılabilecekleri, bu sınavı kazananlardan yapılacak mülakatta başarılı bulunanların hâkim adaylığına atanacağı hükme bağlanmış; yarışma sınavı, mülakat uygulamasının yönetmelikte düzenlenmesi öngörülmüştür. Bu hükme bağlı kalınarak Adalet Bakanlığı tarafından pek çok yönetmelik değişikliği yapılmıştır. Ancak Karahanoğulları ve Er’e göre (2003: 27) 1982 sonrası Adalet Bakanlığı’nca açılan sınavlarda nitelik yerini niceliğe bırakmış, Adalet Bakanlığı’nın bağlı olduğu siyasal partilerin kadrolaşmasıyla özellikle idari yargıda dengeler bozulmuştur. İlk iki sınavla 100’er, üçüncü sınavda da 300’ü aşkın kişinin mesleğe alınmasıyla, idari yargıya bakış açısının kamu hizmetinin verimliliğine

---

⁷ R.G.: 15.10.1982, 17893.

değil, kadrolaşmaya endeksli olduğu açıkça ortaya çıkmıştır. Bu gelişmeler sonunda hukuk fakóltesi mezunlarının idari yargıdaki oranı % 20’ler düzeyine dūřmüřtür. 1982 sonrası yapılan ilk sınavlar klasik yöntemde iken, daha sonra test usulüne geçilmiştir. Testler üniversitelerle işbirliği içerisinde hazırlanmakta ve sınavın örgütlenmesiyle, uygulanması tamamen ÖSYM’nin sorumluluğunda gerçekleşmektedir. Sınavdan 70 ve daha üstü puan alanlar mülakata çağırılmaktadır. Yařanan bu gelişmelerden sonra Adalet Bakanlığı’na yapılan sınavlar test yönteminde yapılmış, sorular zorlaştırılarak, hatta özel hukuk ağırlıklı hale getirilerek, hukuk fakóltesi mezunu olmayanların yazılı sınavı geçememeleri amaçlanmıştır.⁸ Ancak Adalet Bakanlığı güdümünde yapılan mülakat yöntemi değiştirilmemiştir.

Yazılı Sınav, Mülakat ve Atama Yönetmeliği’nde⁹ yapılan en son değişiklikte de yine mülakat yöntemi korunmuştur. Bu yönetmeliğe göre, “*Mülakat kurulu; Adalet Bakanlığı Müsteşarı veya görevlendireceği Müsteşar Yardımcısı başkanlığında, Teftiş Kurulu Başkanı, Ceza İşleri, [Hukuk](#) İşleri ve Personel Genel Müdürü ile Türkiye Adalet Akademisi Yönetim Kurulunun her sınav için kendi üyeleri arasından belirleyeceği iki üye olmak üzere toplam yedi üyeden oluşur. Türkiye Adalet Akademisi Yönetim Kurulunda Yargıtay ve Danıştay mensubu birer üye bulunması halinde bu üyeler Mülakat Kurulunda asil üye olarak görevlendirilir. Türkiye Adalet Akademisi Yönetim Kurulunda Yargıtay ve Danıştay mensubu üye sayısı birden fazla ise, Yargıtay kontenjanı için Yargıtay mensupları arasından, Danıştay kontenjanı için Danıştay mensupları arasından; Yargıtay veya Danıştay mensubu üyelere birinin ya da her ikisinin bulunmaması halinde ise Yönetim Kurulunun diğer üyeleri arasından gizli oyla seçim yapılır.*”

Sonuç olarak yapılan bu değişiklikle birlikte yargı bağımsızlığına gölge dūřürdüęü için eleştirilen “mülakat” yöntemi korunmuş ve mülakat kuruluna Adalet Akademisi’nden¹⁰ üyeler de alınmıştır. Adalet

---

⁸ Örneęin 21.11.2001 tarihinde yapılan sınavda, sınava başvuran 6627 adaydan 71’i yazılı sınavı geçmiştir. Bu 71 kişinin 67’si hukuk fakóltesi, 4’ü de diğer fakólterden mezundur. bkz. (Karahanoğulları, Er, 2003: 28).

⁹ Adli ve İdari Yargıda Hakim ve Savcı Adaylığı Yazılı Sınav, Mülakat ve Atama Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, R.G.: 12.01.2008, 26754.

¹⁰ Hâkim ve savcı adaylarının eğitimi 2003 yılına kadar Adalet bakanlığı’na bağlı Hâkim ve Savcı Adayları Eğitim Merkezi tarafından gerçekleştirilirken, 2003 yılında Adalet Akademisi’nin kurulmasıyla birlikte bu görev akademi tarafından gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Eğitim merkezi ise, akademi

Akademisi Başkan ve başkan yardımcıları, Yönetim Kurulunca ve en az beş üyenin olumlu oyu ile Yargıtay ve Danıştay üyeleri, birinci sınıf adli ve idari yargı hâkim ve savcıları ile bu sınıftan sayılanlar, hukuk profesörleri, en az yirmi yıl fiilen mesleği icra etmiş avukatlar veya en az yirmi yıl fiilen mesleği icra etmiş birinci sınıf noterlerden kendilerinin muvafakatlari alınarak ve her biri için gösterilen üçer aday arasından *Bakanlar Kurulunca* dört yıl süre ile seçilip görevlendirilir veya atanırlar. Mülakatta yer alacak Adalet Akademisi Yönetim Kurulu ise, Akademi Başkanı ile altısı asıl ve üçü yedek olmak üzere aşağıdaki üyelerden oluşur: a) Bakanlık Personel Genel Müdürü. b) Genel Kurulun¹¹ kendi üyeleri veya 9 uncu maddenin birinci fıkrasında yazılı niteliklere sahip diğer kimseler arasından seçeceği beş asıl ve üç yedek üye. Böylece hükümetin mülakat kurulundaki rolü biraz daha pekişmiş olmaktadır ki bu durum yapılan mülakat sınavlarının tarafsızlığına gölge düşürmektedir.

Yapılan bu son değişiklik için Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu tarafından Anayasa Mahkemesine dava açılmış ancak Mahkeme yapılan bu değişikliği onaylamıştır.¹² Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu'nun dava gerekçesine göre; sözlük anlamı, davranış ve düşünceleri üstüne bilgi edinmek amacıyla bir kişiyle yapılan sorulu

---

bünyesinde Eğitim Merkezi Müdürlüğü'ne dönüştürülmüştür. Hâkim ve savcı adayları 3 ay boyunca Adalet Akademisi'nde teorik dersler görmektedirler. Bunun ardından gelen staj döneminden sonra yine son eğitim Adalet Akademisi'nde verilmektedir.

¹¹ Genel Kurul; Bakan, Bakanlık Müsteşarı, Ceza İşleri Genel Müdürü, Hukuk İşleri Genel Müdürü, Kanunlar Genel Müdürü, Avrupa Birliği Genel Müdürü, Personel Genel Müdürü, Eğitim Dairesi Başkanı ile dört yıl için seçilen řu üyelerden oluşur: a) Yargıtay Büyük Genel Kurulunun ikisi hukuk daireleri, ikisi ceza daireleri üyeleri arasından seçeceği dört üye, Danıştay Genel Kurulu'nun üyeleri arasından seçeceği üç üye, c) Askeri Yargıtay Genel Kurulu'nun üyeleri arasından seçeceği bir üye d) Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Genel Kurulunun hakim sınıfından olan üyeler arasından seçeceği bir üye e) HSYK'nun kendi üyeleri arasından seçeceği bir üye f) Yüksek Öğretim Kurulu'nun Türkiye'deki hukuk fakültelerinin öğretim üyeleri arasından seçeceği iki üye g) Türkiye Barolar Birliği Yönetim Kurulunun en az onbeş yıl fiilen mesleği icra etmiş avukatlar arasından seçeceği bir üye h) Türkiye Noterler Birliği Yönetim Kurulunun birinci sınıf noterler arasından seçeceği bir üye i) Akademi görevlendirilen öğretim elemanları, uzaman ve araştırmacıların kendi aralarından seçeceği dört üyedir. Başkan ve akademinin önceki başkanları, Genel Kurulun tabi üyeleridir.

¹² R.G.: 29.11.2007, 26715, Esas Sayısı: 2005/47, Karar Sayısı: 2007/14, Karar Tarihi: 7.2.2007.

cevaplı görüşme olan “mülakat”, bilgi ve liyakati ölçmeyi amaçlayan objektif bir yöntem olmaması nedeniyle hâkim teminatıyla çelişmektedir. Ayrıca, sübjektif nitelikteki mülakat, yargısal denetime de elverişli olmayıp; yargısal denetim, sınav kurulunun oluşumu, sınavın yöntemi, maddi hata gibi konularla sınırlı biçimde yapılabilmektedir. Yasama ve yürütme organından bağımsız olarak görev yapması gereken hâkimlerin daha mesleğe girişte yürütme organı tarafından seçilen mülakat kurulu tarafından mülakata tabi tutulmasının, yargı bağımsızlığı ile bağdaştırılması mümkün değildir. Mülakat kurulunu oluşturan Adalet Bakanlığı personelinin hâkim ve savcı kökenli olmaları da statüleri itibariyle Adalet Bakanına bağılılıkları, belli bir hiyerarşi içinde yer almaları nedeniyle yargı bağımsızlığı yönünden ortaya çıkan sakıncaları gidermemektedir. Anayasa Mahkemesi'nin gerekçesine göre ise, yargı bağımsızlığına yönelik anayasal güvenceler göreve başlamamış hâkim ve savcı adaylarını bağlamamaktadır. 2802 sayılı Yasa'nın 7. maddesine göre hâkim ve savcı adayları, Devlet Memurları Kanunu'ndaki Genel İdare Hizmetleri Sınıfına tabi olup, hâkimlik ve savcılığın sınıf ve derecelerine dâhil değildirler ve haklarında, Devlet Memurları Kanunu'nun bu Kanuna aykırı olmayan hükümleri uygulanır. Buna göre, Anayasa'nın yargı bağımsızlığı ve hâkim teminatı ile ilgili söz konusu 138. 139. ve 140. maddelerdeki anayasal güvenceler *fiilen görevde bulunan hâkim ve savcılar* için geçerli olup, hâkim ve savcı adayları için geçerli değildir. Böylece Anayasa Mahkemesi, yazılı sınavda başarılı olan hâkim ve savcı adayları arasından mülakat yöntemiyle seçim yapılmasında anayasaya aykırılık bulunmadığını bildirmiştir. 1'e karşı 10 oyla kabul edilen bu karar tartışma yaratmaya açıktır. Verilen bir red oyunun gerekçesi ise; adaletin gerçekleştirilmesinin devletin temeli olduğu ve bunun için bağımsız mahkemelerdeki hâkimlerin, idare karşısında yansız olmaları gerektiğidir. Bu amacı gerçekleştirmek için hâkim-savcı adayları her türlü etkiden uzak, liyakati esas alan nesneliği sağlayacak yöntemlerle belirlenmelidir. Bu durum yargı bağımsızlığını güvence altına alan anayasa hükümlerinin gereğidir ve anayasanın temel felsefesi gereği, güvencelerin görevin fiilen icra edildiği dönemle sınırlandırılmaması gerekmektedir.

Bununla birlikte 13.11.2008 tarihinde Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu tarafından alınan karar göre sözlü sınavda adayın sorulara verdiği yanıtların teknolojinin imkânlarından yararlanarak sesli ve görüntülü kayıt altına alınması, ayrıca sınav komisyonu üyelerince sözlü sınav sorularında takdir edilen not da gerekçeleriyle ortaya

konulması karar bağlanmıştır.¹³ Kararın sonuç bölümüne göre; sözlü sınavın sesli ve görüntülü kayıt yapılmak suretiyle gerçekleştirilmesi günümüzde mümkün olup bu imkânın kullanılmaması hukuk devleti ilkesinin sağladığı güvenceyi zedelemektedir. Bununla birlikte sınav öncesinde soruların ve yanıtlarının hazırlanmış olması gerekmektedir. Sınav sırasında adaylara hazırlanmış olan bu sorulardan kur'a yöntemiyle belirlenen sorular sorulmalıdır. Alınan bu karar mülakat sınavının daha objektif olarak yapılmasını sağlaması bakımından olumludur.

Ancak kimin hâkim ve savcı adayı olarak seçileceği kimin seçilmeyeceğine ilişkin kararlar üzerinde siyasi bir organ olarak Adalet Bakanlığı'nın mutlak etkisi devam ettiği sürece, Türkiye'de yargı mesleğine girişı belirleyen prosedür yargı bağımsızlığını başlangıçtan itibaren zedelemektedir. Mülakat sınavına ilişkin yeni düzenlemenin uygulanıp uygulanmayacağına ise takip edilmesi gerekmektedir.

4.2. Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu

Türkiye'de yargı bağımsızlığına dair tartışmaların yapıldığı diğer bir konu HSYK'dir. Yargı bağımsızlığı, hâkimlerin meclis ya da hükümet-idare tarafından yapılabilecek her türlü müdahaleden uzak biçimde çalışabilmesine bağlıdır. İlke olarak, hâkimlerin meslekteki her türlü hak, ödev, sorumluluk uygulaması Adalet Bakanlığı dışında düzenlenmelidir. Bu sebeple yargı sisteminin kuruluş ve işleyişindeki ilkeleri saptama görevi de bakanlığa değil, bağımsızlık niteliğine sahip HSYK'ye verilmiştir. HSYK adli personelin özlük işleri¹⁴ hakkında karar verme yetkisine de sahiptir. HSYK'nin bu kararları başka hiçbir yargı merciinin denetimi altında değildir. Bu sebeple adli personel için önemi büyük olan kurulun üzerinde durulması gerekmektedir.

1961 Anayasası, bağımsız yargı konusunu, hâkimlerin seçtikleri "Yüksek Hâkimler Kurulu" ile çözmüştür. Kurulun bölümlerinden başka, ayrıca müfettişleri, kalemi, dolayısıyla ayrı bir çalışma yeri de bulunmaktaydı. Bu Kurulun oluşturulmasındaki amaç, adli personelle ilgili işlemlerin siyasetten uzaklaştırılmasını sağlamak ve bu konuda tarafsız çalışan bir kurulu yetkili kılmaktır. 1961 Anayasası hükümleri

¹³ [YD. İtiraz No:2008/774](#) sayılı kararı, 16.2.2009.

¹⁴ Özlük işleri: Mesleğe kabul etme, atama ve nakletme, geçici yetki verme, her türlü yükseltme ve birinci sınıfa ayırma, kadro dağıtma, meslekte kalmaları uygun görülmeyenler hakkında karar verme, disiplin cezası verme, görevden uzaklaştırma. Bunların dışında kalan özlük işleri ise Adalet Bakanlığı'na yerine getirilir. (2461 Sayılı Hâkimler ve Savcılar Kurulu Kanunu mad.3)

doğrultusunda 45 sayılı Yüksek Hâkimler Kurulu Kanunu¹⁵ kabul edilmiştir. Kanunla ayrıca Yüksek Savcılar Kurulu düzenlenmiştir. Ama bu kurulun adı hem 1961 Anayasası'nda hem de kanunun başlığında geçmez. Yüksek Savcılar Kurulu, Cumhuriyet Başsavcısının Başkanlığında iki Cumhuriyet İkinci Başsavcısı ve altı Yargıtay Cumhuriyet Savcısı, Bakanlık Teftiş Kurulu Başkanı ile Ceza ve Tevkif evleri, Ceza ve Zat İşleri Genel Müdürlerinden oluşmaktadır.

Yüksek Savcılar Kurulunun görevleri şunlardır (madde 71–72):

1. Savcılık mesleğine kabul etmek.
2. Her türlü yükseltme ve birinci sınıfa ayırma işlemlerini yapmak.
3. Kadro dağıtmak.
4. Savcılık mesleğinde kalmanın mümkün olmadığına karar vermek.
5. Savcı yardımcıları ve savcılar hakkında disiplin cezası vermek.
6. Savcı ve savcı yardımcıları hakkında gerekirse işten el çektirme cezası vermek.

Görüldüğü üzere Yüksek Hâkimler Kurulu'na, Yüksek Savcılar Kurulu'na göre daha fazla önem verilmiştir. Ayrıca madde 3'de "Yüksek Hâkimler Kurulu bağımsızdır." denirken savcılar kurulu için böyle bir düzenleme yapılmamıştır.

1971 yılında ise 1961 Anayasası değiştirilmiş ve Yüksek Hâkimler Kurulu'nun üye sayısı onbir asıl ve üç yedek olmak üzere azaltılmıştır. Üyelerin, Yargıtay Genel Kurulunca, kendi üyeleri arasından ve üye tam sayısının salt çoğunluğuyla gizli oyla seçileceği karara bağlanmıştır. Kurulun görev ve yetkilerindeki hükümlerde de değişiklikler yapılmıştır. Buna göre "Yüksek Hâkimler Kurulu, Adliye Mahkemeleri hâkimlerinin özlük işleri hakkında kesin karar verir. Bu kararlar aleyhine başka mercilere başvurulmaz" denmiş, ancak bu kararlar aleyhine başka mercilere başvurulamayacağı hükmü Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir.¹⁶ Yapılan bir diğer düzenleme ise, hâkimlerin denetim ve soruşturmalarının Yüksek Hâkimler Kurulu'na bağlı "Müfettiş Hâkimler" tarafından yapılacağıdır. Böylece 1961 Anayasası'ndaki denetim yapacak "üst derece hâkimler" in kimler olduğu açıklanmış olmaktadır. HSYK hakkındaki bugün yürürlükte olan son düzenleme 2461 sayılı HSYK

---

¹⁵ R.G.: 25.04.1962, 7203.

¹⁶ AYM, Esas Sayısı: 1976/43, Karar Sayısı: 1977/4, K.arar Tarihi. 27.01.1977.

Kanunu'dur.¹⁷ Bu kanunla öncelikle ayrı ayrı olan iki kurul "Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu" olarak birleştirilmiştir.

Getirilen değişiklikler ise şunlardır:

1. Seçim usulü değişmiştir. 45 sayılı Kanun'da Kurul kendi üyelerini kendi içinden seçerken yeni düzenlemeyle üyelerin Cumhurbaşkanı tarafından seçileceği hükme bağlanmıştır. Buna göre; "HSYK'nin üyelerinden üç asıl, üç yedek üye Yargıtay Genel Kurulu'nun kendi daire başkan ve üyeleri; iki asıl iki yedek üye Danıştay Genel Kurulu'nun kendi Daire Başkan ve üyeleri arasından, her üyelik için gösterecekleri üçer aday içersinden Cumhurbaşkanınca seçilir."¹⁸ Müsteşar da kurulun doğal üyesidir.

2. Kurul Başkanı değişmiştir. 45 sayılı Kanun'da Kurul, başkanını kendi üyeleri arasından seçerken, yeni Kanunla birlikte kurul başkanı Adalet Bakanı olarak belirlenmiştir.

3. Toplantı yeri belirlenmiştir. Yeni düzenlemeye göre kurul Adalet Bakanlığı'nda toplanacaktır ve kurulun işleri Adalet Bakanlığınca yürütülecektir.

4. İtiraz hakkı kaldırılmıştır. İtiraz, Adalet Bakanı'nın, onun yokluğunda Başkanvekilinin başkanlığında asıl ve yedek üyelerden oluşan, itirazları inceleme kurulunca incelenerek sonuçlandırılır. Kurulun kararına karşı yapılacak itirazlar sonucu verilen kararlar kesindir. Bu karar hakkında başka bir idari ya da kazai mercie başvurulamaz.

Böylece Kurul Adalet Bakanı'nın ve Adalet Bakanlığı'nın denetimi altına alınmış olmaktadır. Her ne kadar Kurulun bağımsız olarak çalışacağı Kanunda belirtilse de bugünkü düzenlemeler altında bu pek mümkün görülmemektedir. Bununla birlikte Kurulun kararlarına karşı itiraz hakkı olmaması 1982 Anayasası mad.139'daki "hâkimlik ve savcılık teminatı" ilkesine ve Anayasanın 125/1. maddesindeki "İdarenin her türlü eylem ve işlemine karşı yargı yolu açıktır." hükmüne uygun düşmemekte, bu ilkeleri zedelemektedir. Nitekim Anayasa Mahkemesi, HSYK tarafından, adli yargıda görevli hâkim ve savcılarının idari yargıda hâkim ve savcılık görevlerine nakledilebileceklerini düzenleyen 3446 sayılı Kanunun 2. maddesini, "Anayasanın yargı ayrılığı, yargı

---

¹⁷ R.G.: 14.5.1981, 17340.

¹⁸ Cumhurbaşkanlığı görevinin genelde parti başkanları tarafından yerine getirildiği bir sistemde bu seçimin etik olarak yapılamayacağı iddia edilebilir.

bağımsızlığı ve hâkimlik güvencesi ilkesine ayrılığı gerekçesiyle” iptal etmiştir.¹⁹

1982 Anayasası’nın da 159. maddesi HSYK ile ilgilidir. Öncelikle bu kurulun mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kurulup, görev yapacağı belirlenmiştir. Kurul başkanının Adalet Bakanı olduğu tekrarlanmış, üyelerin Cumhurbaşkanınca seçileceği belirtilmiştir. Kurul hâkimler ve savcılarla ilgili özlük işlerini karara bağlar. Kurulun ayrıca, bir mahkemenin, bir hâkimin veya savcının kadrosunun kaldırılması veya bir mahkemenin yargı çevresinin değiştirilmesi konusundaki Adalet Bakanlığı’nın tekliflerini karara bağlayacağı belirtilmiştir. Bu anayasada tekrar “Kurul kararlarına karşı yargı merciine başvurulmaz.” hükmü getirilmiştir. Adalet Bakanlığı merkez kuruluşunda geçici veya sürekli olarak çalıştırılacak hâkim ve savcılarının onaylarını alarak atama yetkisi Adalet Bakanı’na verilmiştir. Ayrıca son fıkraya göre “Adalet Bakanı HSYK’nun ilk toplantısında onaya sunulmak üzere, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde hizmetin aksamaması için hâkim ve savcılarını geçici bir yetki ile görevlendirebilir.” Bu hükmün de yargı bağımsızlığı ve bu yöndeki teminatlarla ilişkin hükümlerle bağdaşmadığı ileri sürülmektedir (Özkan, 1996: 438). (Bkz. Tablo 2)

Tablo 2’den de anlaşılacağı üzere, 1982 Anayasası ve 2802 sayılı kanunla ilgili olarak iki tespit yapmak mümkün hale gelmiştir:

1. HSYK’nin kuruluşundaki amaç, adli personelle ilgili işlemlerin siyasetten uzak tutulmasını sağlamaktır. Ancak 1980 sonrası HSYK, Adalet Bakanlığı ve Adalet Bakanı’nın güdümünde bir kurul haline gelmiş, bu durum “kurulun bağımsızlığı” ilkesini zedelemiştir. Kurul başkanı Adalet Bakanı’dır. Kurulun başkan yardımcısı ise müsteşardır. (Müsteşar Adalet Bakanına hiyerarşik bağ ile bağlıdır.) Müsteşar oy hakkı olan üye olarak kurulda yer alabilmektedir. Kurulun binası, arşivi, personeli yoktur. Kurul binası Adalet Bakanlığı, arşivi bakanlık arşivi, personeli bakanlık personelidir. Kurulun bütçesi olmadığı için özerkliği de yoktur. Oysa kurul bugünkü sistem içinde hâkim ve savcılarının özlük işleri hakkında karar verdiği için büyük bir önem taşımaktadır. Kurulun kararlarına temel oluşturacak bilgi ve raporların alınabileceği Teftiş Kurulu HSYK’ye değil, Adalet Bakanı’na bağlıdır. Nitekim bakan ve müsteşarın, üye tam sayısı ile toplanması gereken Kurul’un çalışmalarını toplantılara mazeretsiz katılmayarak engellemeleri gibi örnekler yaşanmış

---

¹⁹AYM, Esas Sayısı: 1988/32, Kara Sayısı: 1989/10, Karar Tarihi: 28.2.1989, R.G.: 22.6.1989, 20203.

ve bu tür örnekler yargı bağımsızlığı ilkesine zarar vermiştir (Güler, 2009: 228).

Tablo 2. Anayasalarda ve İlgili Kanunlarda Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu

	1961 Anayasası ve 45 Sayılı Yüksek Hâkimler Kurulu Kanunu	1982 Anayasası ve 2461 Sayılı Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Kanunu
Kurul Başkanı	Kurul Başkanını kendi üyeleri arasından seçer. Adalet Bakanı toplantılara katılabilir, ancak oylamaya katılamaz.	Kurul başkanı Adalet Bakanı'dır.
Üyeler	Üyeler Yargıtay içinden ve birinci sınıfa ayrılmış hâkimlerce kendi aralarından seçilir.	Üyeler Yargıtay ve Danıştay içinden Cumhurbaşkanı'nca seçilir.
Toplantı Yeri	Toplantı yeri belirlenmemiştir	Toplantı yeri Adalet Bakanlığı'dır.
Kurul Kararlarına İtiraz	1971 yılında yapılan değişiklikle Kurul kararlarına karşı yargı yolunun kapalı olacağı hükmü Anayasa Mahkemesi'nce iptal edilmiştir. (Zaten 1961 Anayasası'nın ilk halinde böyle bir düzenleme yoktur.)	Kurul kararlarına karşı yargı mercilerine başvurulmaz
Atama	Hâkimler ve savcılar, hizmetin gereklerine göre Adalet Bakanı tarafından Bakanlık hizmetine atanabilirler. Ancak bunun için kişinin rızası ve Yüksek Hâkimler Kurulu'nun onayı olması gerekmektedir.	Adalet Bakanlığı'nın merkez kuruluşunda geçici veya sürekli olarak çalıştırılacak hâkim ve savcılarının onaylarını alarak atama yetkisi Adalet Bakanı'na aittir. (Böylece atama için Hâkimler Kurulu'nun onayı kalkmıştır.)
Üye Seçimi	Yüksek Hâkimler Kurulu'nun her iki yılda yarısının seçimi yenilenir. Hâkimlik görevinde iken seçilmiş olan üyeler ardı ardına iki defa seçilmez.	Böyle bir hüküm bulunmamaktadır.

2. 1982 Anayasası'yla kurulun özlük işleri idari yargı denetimi dışına çıkarılmıştır. Böylece yine Anayasa'nın diğeri bir ilkesi (İdarenin her türlü eylem ve işlemine karşı yargı yolu açıktır.) ihlal edilmiştir.

Avrupa ülkelerinden Fransa, İtalya ve Hollanda bu konuda ülkemiz için bir örnek teşkil edebilir. Fransa'da 1993'ten önce HSYK'nun dokuz üyesinden ikisi Yargıtay üyeleri, biri başsavcı yardımcısı (ki orada Yargıtay üyesi düzeyindedirler), biri Danıştay üyeleri, üçü ilk ve üst mahkeme hâkimleri, ikisi hukukçu olmayan kişiler arasından dört yıl için Cumhurbaşkanı'na seçilirdi. Yargı üç kat aday gösterirdi. Bugün Fransız Anayasası'na göre Cumhurbaşkanı, yargı bağımsızlığını sağlamakla yükümlüdür; bu yüzden kurulun başkanıdır. Cumhurbaşkanı, Başkanvekili olan Adalet Bakanı'na karşı her an bu yükümlülüğüyle tetiktedir. Yargıtay başkan ve üyeleriyle başsavcı ve savcı yardımcılarının seçim, atanma, yükselme, disiplin işlerinde yetkili olan Kurul, bazen, bu yerlere üç değil, tek aday göstererek Cumhurbaşkanı'na o kişiyi seçmeye zorlamaktadır. Zaman zaman kullanılan bu yolla, cumhurbaşkanları, yargıya gösterdikleri saygıdan bu durumu kabullenmektedirler (Selçuk, 1998: 241).

Ne var ki Fransa'da bu hukuksal ve eylemsel güvenceler de yetmemiş, kurulduğundan beri Kurul üyelerinin Cumhurbaşkanı'na seçilmesi, Bakanın kurula katılması Fransa'da şiddetle eleştirilmiştir. Yapılan bu eleştiriler etkili olmuş ve hâkimler ve cumhuriyet savcıları için iki ayrı kurul oluşturulmuştur. Her iki kurulun da başkanı Cumhurbaşkanı ve başkanvekili Adalet Bakanı'dır. Disiplin kurulu olarak çalıştıklarında, Cumhurbaşkanı ve Adalet Bakanı kurula katılmamakta; hâkimlerle ilgili kurula Yargıtay Birinci Başkanı, cumhuriyet savcılarıyla ilgili kurula Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı başkanlık etmektedir (Selçuk, 1998: 242). Kurul kararlarına karşı Danıştay'a başvurmak mümkündür²⁰.

Türkiye açısından örnek teşkil edebilecek diğeri bir ülke İtalya'dır. İtalya'da HSYK üyelerinin çoğunluğu yargı tarafından belirlenmektedir. Kurul başkanı Cumhurbaşkanı ise de, çalışmalara Kurulu onurlandırmak için ve yılda birkaç kez katılmaktadır. Bununla birlikte Kurul toplantıları gün ışığında demokrasi ilkesinin gereği olarak, kamuoyu önünde açık yapılmakta ve böylece işlemlere yargıya yabancı öğelerin ve siyasetin sızması önlenmektedir (Selçuk, 1998: 242). İtalyan Anayasasında, HSYK'nun kararlarına karşı yargı yolunun kapalı olduğuna dair bir hüküm bulunmadığından ve Kurul'un idari bir organ

²⁰ <http://www.abgm.adalet.gov.tr/dokumanlar>, s.6, 6.4.2009 itibarıyla.

olarak kabul edilmesinden dolayı, Kurul kararlarına karşı idari yargı yolu açıktır²¹.

Hollanda’da ise Kurul’a ait “Kurul Bürosu Başkanlığı” bulunmaktadır. Yaklaşık doksan kişinin çalıştığı büro beş bölümden oluşmaktadır Bunlar: İletişim, Bilgilendirme, Kabine ve Hukuk İşleri; Yönetim, Bütçe ve Mali İşler; İş Faaliyetleri; Geliştirme Hizmetleri; İç Hizmetler’dir. Komite yargıya ait bütçenin tahsisinde yetkili kurum olduğu için, ihtiyacı olan bütçeyi de kendisi için ayırabilmektedir²².

Adalet Bakanlığı’nın çeşitli Avrupa Birliği ülkelerinde HSYK’nu ele alan çalışması²³ incelendiğinde görölmektedir ki Adalet Bakanları bazı Batı ülkelerinde (Danimarka, Estonya, Litvanya, Macaristan, Polonya) hâkimlerin özlük işlerinde yetki sahibi kurum ve kuruluşlarda yer almaktadır. Ancak hukukun üstünlüğüne dayanan demokratik Batı ülkelerinde adalet bakanının yargıyı kendi siyasi görüşü doğrultusunda etki altına alması kabul edilmemektedir. (Özkaya, 2004: 15).

Adalet Bakanlığı’nın Avrupa Birliği’ne uyum süreci içerisinde hazırlamış olduğu Yargı Reformu Stratejisi Taslağı (2009)’nın da önemli konularından bir tanesi HSYK’dur. Taslakta HSYK’da yürütme organın temsil edilmesi, “milli hâkimiyet” ilkesine yönelik önemli bir adım olarak görölmekte ve Adalet Bakanı’nın kurulda yer alması “demokratik meşruiyet ilkesi”²⁴ açısından önemli kabul edilmektedir. Bununla birlikte yasama organının kurula üye seçimi için yetkisinin olmaması bir eksiklik olarak kabul edilmektedir. Yapılacak çalışmada yasama ve yürütme organı (Cumhurbaşkanı) tarafından Kurul’a hâkim ve savcılar arasından üye seçimi konusunda görev ve yetki verilmesi planlanmaktadır. HSYK’nun yargının tümünü temsil edecek şekilde oluşturulması

²¹ <http://www.abgm.adalet.gov.tr/dokumanlar>, s.12, 6.4.2009 itibariyle.

²² <http://www.abgm.adalet.gov.tr/dokumanlar>, s.7, 6.4.2009 itibariyle.

²³ Adalet Bakanlığı’nın çeşitli Avrupa Birliği ülkelerinde (Almanya, Avusturya, Belçika, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İngiltere, İrlanda, İspanya, İsveç, İtalya, Kıbrıs R.Y., Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Malta, Polonya, Portekiz, Slovakya, Slovenya, Yunanistan) HSYK’nu ele alan çalışması için bkz <http://www.abgm.adalet.gov.tr/dokumanlar>, 6.4.2009 itibariyle.

²⁴ Danıştay tarafından yayınlanan taslağa ilişkin görüşe göre; Anayasa’dan aldığı hakla Türk Ulusu adına yargı yetkisi kullanan Türk Yargısı’nın “demokratik meşruiyet” gibi bir sorunu yoktur. Danıştay tarafından bu durum “vahim bir kavramsal teşhis hatası” olarak görölmektedir. bkz. Yargı Reformu Stratejisi Taslağı Hakkında Yargıtay Görüşü, <http://www.sbg.adalet.gov.tr>, s.6., 4.4.2009 itibariyle.

amacıyla da ilk derece mahkemeleri ve faaliyete geöecek olan istinaf mahkemelerinden üye seçilmesi planlanmaktadır. Taslakta Kurul'un kararlarına karşı itiraz konusunda yeni bir adım atılmamış, yalnızca meslekten çıkarma cezasını gerektiren disiplin suçlarında savunma hakkının geliştirileceği ve Kurul'a itiraz yolunun etkin hale getirileceği belirtilmiştir. Kurulun alışma yönteminde ise "kişisel verilerin korunması" ilkesi gözetilerek kurul kararlarının kamuoyunun bilgisine açılacağı ve sekreteryaya hizmetlerinin yeniden yapılandırılacağı üzerinde durulmuştur. Ancak bunun nasıl yapılacağı açıklanmamıştır. Denetim sistemine ilişkin olarak ise, HSYK'nun yeniden yapılandırılmasına paralel olarak iddia ve karar makamlarının tek elde birleşmesini engelleyecek şekilde yeniden yapılandırılacağı belirtilmekte ancak konunun ayrıntısına inilmemektedir.

Ayrıntılarıyla incelendiğinde taslağın uzun dönemde HSYK'nun mevcut problemlerini ve eleştirilen yönlerini aşmaya dönük bir çalışma olmadığını söylemek mümkündür. Bununla birlikte Yargı Reformu Hakkında Yargıtay ve Danıştay görüşleri de yayınlanmıştır²⁵.

4.3. Basın ve Yargı

Yargının bir ülkede özgürce görevini yerine getirebilmesi için basına karşı da bağımsız olması gerekmektedir. Bunun için de hâkimlerin basının baskısına karşı korunması gerekmektedir. Ancak, ülkemizde hâkimlere baskı yapılması araçlarından en önemlilerinden biri basın yayın organlarıdır. Basın yayın organları hâkimlerin işlemleri hakkında

---

²⁵ Danıştay ve Yargıtay tarafından yayınlanan taslak hakkındaki görüşe göre HSYK'nun oluşumu, görev ve yetkileri siyasi etkiden uzak tutulmayı sağlayacak biçimde yeniden düzenlenmeli; Adalet Bakanı ile Adalet Bakanlığı Müsteşarı kuruldun çıkartılmalıdır. Çünkü bu durumda Kurul siyasi etki altında kalabilir. Yürütme ya da yasama organı (Cumhurbaşkanı ya da TBMM) HSYK üyelerinin seçimine doğrudan ya da dolaylı olarak katılmamalıdır. Böyle bir durumda yargı bağımsızlığı noktasında mevcut durumun dahi gerisine düşülmesi olasılığı söz konusu olacaktır. Kurul kararlarına karşı yargı yolunun kapatılmış olması, hukuk devleti kavramıyla bağdaşmayan bir sınırlamadır. İdari yetki kullanan her makamın kararları yargı denetimine tabi olmalıdır. İlk derece mahkemeleri ve faaliyete geöecek olan istinaf mahkemelerinden üye seçilmesi de yine uygun görülmemiştir. Benzer bir uygulamanın 1961 Anayasası'nda yer aldığı ancak ortaya çıkan sakıncalar nedeniyle terk edildiği belirtilmiştir. Yargıtay ve Danıştay üyelerinin sayısal olarak büyük bir bölümü ilk derece mahkemelerinde görev yapan hâkim ve Cumhuriyet savcılarında seçildiğinden, HSYK oluşumunda yargının tümünün temsiline zaten sağlandığı belirtilmektedir. <http://www.sbg.adalet.gov.tr>, 6.4.2009.

yaptıkları yayınlarla hâkimlerin bağımsızlığını etkileyebilmektedirler²⁶ (Çelik, Yılmaz, 2009:3).

Anayasa, basın ve haber alma hürriyetinin, yargı görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesini sağlamak için, kanunla sınırlanabileceğini öngörmektedir. Basın Kanunu ise, “ceza kovuşturmasının başlaması ile hüküm kesinleşinceye kadar hâkim ve mahkemenin hüküm, karar ve işlemleri hakkında mütalaa yayınlamayı yasak” etmiş ve aksine hareket edilmesi halinde cezai müeyyide koymuştur. Ancak Türkiye’de uygulamada yazılı ve görsel basın tarafından kişiler hakkında, soruşturma mercilerini etkileyecek, kanıt ve vicdanlara göre karar verilmesini önleyecek derecede yayınlar yapılmaktadır.²⁷ Bununla birlikte iddialar kurum ve kuruluşlarla özdeşleştirilip genelleştirilerek o kurum ve kuruluş bakımından kamuoyunda onarılması güç güvensizlikler yaratılmaktadır (Kaban, 2004: 394).

---

²⁶ Bazı olayların sanıkları basın yayın organları tarafından aşırı ölçüde işlenmekte, o olay ve sanıklar hakkında (lehe ve aleyhe) güçlü bir kamuoyu oluşturulmaktadır. Böyle bir durumda hâkimin kamuoyuna karşı bağımsız olması güçleşmekte ve bu durum hâkim üzerinde bir baskı yaratmaktadır. Bu da hâkim bağımsızlığını olumsuz yönde etkilemektedir.

²⁷ İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi’nin “Adalet Gözet” projesi kapsamında yürütülen “Medya Arşivi” çalışması bu bağlamda incelenebilir. Çalışmada Türkiye’de tartışma yaratmış dokuz davanın farklı siyasal yelpazedeki gazetelerde ele alınışlarındaki farklılıklar incelenmiştir. Ele alınan davalar Danıştay saldırısı, Elif Şafak davası, Hırant Dink’in TCK 301 davası, Hırant Dink cinayeti, Gamze Özçelik, İlhami Erdil, Orhan Pamuk, Yücel Aşkın davaları ve Ferhat Sarıkaya soruşturmasıdır. 2004’ten Nisan 2008’e dek geçen sürede Sabah, Hürriyet, Radikal, Cumhuriyet, Zaman ve Yeni Şafak gazetelerinde bu olaylarla ilgili yayımlanan haber ve fotoğraflar incelenmiştir. Toplam bin iki yüz on beş haber ve altı yüz dört fotoğraf değerlendirilmiştir. Sonuç olarak güvenilirlik ölçütlerinden biri olan haber kaynağının belirtilmesi kuralı haberlerin yüzde 32,4’ünde yerine getirilmemiş; olayların gerekçeleri hakkında yeterli bilgi verilmemiş ki (yüzde 32); haberlerin yüzde 66’sında okurlara olaylarla ilgili ön bilgi sunulmamış; haberlerin yüzde 52’sinde yorumlar haberlerin önüne geçmiş; seçilen gazetelerin tümünde verilen haberlerde okurlar bilgilendirilmekten çok yönlendirilmiş; seçilen fotoğrafların yarısının vakayla ilgisi olmadığı belirlenmiş; görsel malzemenin önemli bir kısmı haber içeriğini destekleme ve tamamlama işleviyle kullanılmamıştır. bkz. (<http://www.medyakronik.com>, 23.2.2009 tarihi itibarıyla)

Konunun bir başka boyutu ise, son zamanlarda Türkiye’de yazılı ve görsel basında yargıya duyulan güvenin azaldığı haber ve yorumlarının sıkça yer almasıdır.²⁸ Elinden değirmenini almaya kalkan krala karşı ihtiyar değirmenciye “... *Berlin’de hâkimler var.*” sözünü söyleten güç, hâkimlere ve yargı bağımsızlığına karşı duyulan güvendir. (Aşçıoğlu, 2002). Toplumda yargıya karşı duyulan böyle bir güven, yargıya yasama ve yürütme karşısında da güç vermektedir. Ancak ülkemizde, son yıllarda, yargıya karşı giderek artan ve kamuoyu araştırmalarıyla da ortaya çıkan büyük bir güvensizliğin olduğu ileri sürülmektedir.²⁹ Bu güvensizliğin en önemli nedenlerinden biri olarak, yargı bağımsızlığının aşınmaya uğraması” gösterilmektedir. Yazılı ve görsel basın da bu fikrin toplumda kurumsallaşmasını sağlamaktadır.

4.4.Hâkim Maaşları

Hâkimlerin maaşı, kendilerinin bağımsızlığı ile yakından ilgilidir. Mali olarak başkalarına bağımlı olan hâkimlerin bağımsızlığından söz etmek mümkün değildir. Hâkimlerin maaşının kendilerinin ifa ettiği önemli görevle ve ağır sorumlulukla uygun olması gerekmektedir. Nitekim Anayasa’nın 140. maddesi, hâkimlerin aylık ve ödenekleriyle her türlü mali ve sosyal haklarının mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenmesini öngörmüştür.

Türkiye’de hâkimlerin maaşı yaptıkları görevin önemi ve üstlendikleri sorumluluğun gereği olarak diğer kamu görevlilerine oranla daha yüksektir. Hâkimler de genelde diğer devlet memurları gibi maaş

---

²⁸ İnternet üzerinden yaptığımız araştırmaya göre Türkiye’de yargıya olan güvenin azaldığına ilişkin son 1 yılda 539 haber yayınlanmıştır (<http://www.tumgazeteler.com>, 6.2.2009 tarihi itibarıyla).

²⁹ İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi’nin “Adalet Gözet” araştırmasının sonuçları bu açıdan çarpıcıdır. Araştırmanın amacı, vatandaşın kendi deneyimi ve medyadan edindiği bilgiler ışığında hukuk sistemi, yargılama süreci ve mahkemelerin işleyişi hakkında neler düşündüğünü ortaya çıkarmaktır. Araştırma kapsamında, mahkeme deneyiminden memnuniyet, mahkemelere güvenilirlik ve hâkimlerin tarafsızlığı gibi başlıklar üzerinden vatandaşların adalet sistemini nasıl değerlendirdiği konusunda anketler yapılmıştır. Adana, Ankara, Balıkesir, Bursa, Diyarbakır, Erzurum, İstanbul, İzmir, Kayseri, Samsun, Trabzon ve Van’da yüzde 51’i kadın, 18 yaş üzeri toplam üç bin yüz yetmiş iki kişi ile görüşerek gerçekleştirilen anket sonuçlarına göre mahkemelere ve dolayısıyla hâkimlere duyulan güven, Silahlı Kuvvetler’e, Anayasa Mahkemesi’ne ve polise duyulandan daha azdır. bkz.(Kalem, Seda vd., 2009).

tablosunda belirtilen aylığı almaktadır. Ancak kendilerine ayrıca hâkimlik ödeneği ödenmektedir. (Bkz. Tablo 3)

Tablo 3. Türkiye’de Hâkim Maaşları (2008)*

	Maaşlar (Aylık/YTL)
Hâkim (1.Sınıfa Ayrılmış)	3.816 (4.800 ek gösterge)
Hâkim (1.Sınıf)	(7.600 ek gösterge)
Hâkim (Yeni ayrılmış)	4.615
Hâkim (3 yıllık olan)	4.736
Hâkim (3+3 yıllık olan)	4.858

*Adalet Bakanlığı Maaş ve Tahakkuk şubesi

Adalet Bakanlığı’ndan alınan bilgiye göre yüksek yargı organları başkanlarının maaşları da 5.000 TL civarındadır.

Tablo 4. Avrupa’da Hâkim Maaşları*

	Maaşlar (Aylık/Euro)
Belçika-Anayasa Mahkemesi Başkanı	5.800
Belçika- Sulh Hukuk Mahkemesi Başkanı	3.754
Fransa- Anayasa Mahkemesi Başkanı	7.200
Almanya- Yargıtay Başkanı	7.200

*Sabah, 10.3.2004

Yukarıdaki rakamlar göz önüne alındığında Türkiye’de Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay gibi yüksek mahkeme hâkimlerinin, milletvekilleriyle aynı düzeyde maaş talep etmeleri doğaldır (Ünal, 1994: 74). Çünkü yasama ve yürütme organları gibi yargı da üç kuvvetten biridir. Anayasa’nın başlangıç bölümünde, kuvvetler ayrımının, devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmeyip, belli devlet yetkilerinin kullanılmasında medeni bir iş bölümü ve iş birliği olduğu belirtilmiştir. Bu nedenledir ki, yasama ve yürütme organı mensuplarına daha yüksek mali avantajlar sağlanması, anayasal kurullarla bağdaşmamaktadır. Dolayısıyla maaşlar arasında fark olmaması gerektiği iddia edilmektedir (Ozanoglu, 1987: 10). Ne var ki, bu Anayasal zorunluluğu rağmen, Türkiye’de bir hâkime (yüksek mahkeme hâkimi bile olsa) bir milletvekiline eşit oranda mali imkân tanındığı görölmemiştir. Bununla birlikte Avrupa Birliği (AB) ölkelerinde yüksek mahkemelerde hâkim maaşları 7 bin Euro’yu bulmaktadır. Tablo 4 ‘te açıklanan rakamlar da göz önüne alındığında Türkiye’de hâkim maaşları oldukça azdır.³⁰ Bu durum Yargıtay Eski Başkanı Mehmet Uygun’un

³⁰ <http://arsiv.sabah.com.tr/2004/03/10/gnd101.html> , 11.7.2008 tarihi itibariyle.

1998 adli yıl açılışında yaptığı konuşmayı akla getirmektedir. “*Bilinmelidir ki; vicdanı ile cüzdanı arasına sıkışan hâkimin kararının tam ve en sağlıklı olacağını düşünmek, insan aklına ve doğasına ters düşer.*” (Hürriyet, 26.1.2004).

Yargı bağımsızlığını sağlamak için hâkim maaşları, verdikleri kararları ve daha da genel olarak yargı içersindeki davranışlarını etkilemeyi ve böylece bağımsızlıklarını ve tarafsızlıklarını zayıflatmayı amaçlayan baskılardan onları koruyacak şekilde tespit edilmelidir (Sözen, 2001: 12).

5. Sonuç

Yürütme organları daima yargı organını etki altına almak, onu yönlendirmek eğilimini gösterirler. Yargının kendilerini denetlemesini, hukuk kurallarıyla bağlanmayı istemezler. Bu eğilim hukuk kültür ve bilinci gelişmemiş, demokratik hukuk devleti kurallarını tam olarak özümseyememiş toplumlarda çok daha fazla görülmektedir. Türkiye’de de yargı bağımsızlığı ve teminatı Anayasa’nın 138 ve 140. maddelerinde düzenlenmiştir. Anayasanın 140. maddesinde, hâkim ve savcılarının nitelikleri ve atanmalarının mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenmesi öngörülmüştür. Hâkimlerin mesleğe ne şekilde kabul edildiklerinin doğrudan bağımsızlıklarıyla ilgili olması karşısında, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarının, hâkimlerin seçiminin tarafsız, objektif, sadece liyakati ölçmeyi amaçlayan sınavla yapılmasını gerektirdiği açıktır. Ancak hâkimlerin seçiminde sübjektif nitelikteki mülakat yöntemini kabul eden, Adalet Bakanlığı’na yönetmelik düzenleme yetkisi tanıyarak, mülakatın Adalet Bakanlığı personeline yapılmasına olanak sağlayan 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanununun ilgili maddeleri ve bu kanunlara dayanılarak çıkarılan yönetmelikler Anayasa’nın 140. maddesine, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkim teminatı esasına, hukuk devleti ve eşitlik ilkesine aykırı düzenlemeler içermektedir. Mülakatla hâkim adayı atama uygulamasının Anayasa’ya aykırılığı yanında mülakatı yapan kurulun oluşumu da Anayasa’ya aykırı bulunmaktadır. Yasama ve yürütme organından bağımsız olarak görev yapması gereken hâkimlerin daha mesleğe girişte yürütme organı tarafından seçilen mülakat kurulu tarafından mülakata tabi tutulmasının, yargı bağımsızlığı ile bağdaştırılması mümkün değildir. Mülakat kurulunu oluşturan Adalet Bakanlığı personelinin hâkim ve savcı kökenli olmaları da statüleri itibariyle Adalet Bakanına bağlılıkları, belli bir hiyerarşi içinde yer almaları nedeniyle yargı bağımsızlığı yönünden ortaya çıkan sakıncaları gidermemektedir.

Yargının yürütme ve yasama dışında tüm güç odaklarına karşı korunması gerekmektedir. Bunların başında yazılı, sözlü ve görsel basın gelmektedir. Anayasanın ve çeşitli yasaların yasaklamasına rağmen yargıya intikal eden bir olay hakkında basının cumhuriyet savcısı, hâkim ve infaz memuru olarak görev yaptığı sıkça görülen bir durum haline gelmiştir. Son dönemlerde Türkiye’de basın, tüm yargıyı kontrol etmek ve yönetmek gibi bir güçle donatılmıştır. Bununla birlikte hâkimler ve savcılarının, kendileriyle ilgili pek çok düzenleme (atama, yükselme, sicil vb.) bakımından HSYK’nin denetimi altında olması, kurulun Adalet Bakanlığı güdümünde çalışması, kurul başkanının Adalet Bakanı, başkan yardımcısının Bakanlık müsteşarı olması Türkiye’de yürütmenin yargıyı ve yargı personelini denetim altına aldığı izlenimini yaratmaktadır. Hâkim ve savcılarını denetleyen teftiş kurullarında yer alan Adalet müfettişlerinin doğrudan Adalet Bakanı’na bağlı olarak çalışması da hâkim ve savcılarının yükselmesini tamamen bakana bağlı duruma getirmektedir. Bu durum yine yargı bağımsızlığı ilkesine gölge düşürmektedir. Adli personel atamalarında da Adalet Bakanlığı büyük ölçüde yetkilidir. Atamayla ilgili tüm çalışmalar Adalet Bakanlığı Personel İşleri Genel Müdürlüğü’nde yapılmakta ve atama tasakları burada hazırlanmakta ve daha sonra HSYK’na gönderilmektedir. Binası, arşivi ve personeli olmayan HSYK’nun eli kolu bağlanmış durumdadır. İdari yargıda hukukçu olmayan (hukuk fakültesi mezunu olmayan) hâkim yapılanması bulunmaktadır. Tüm bu hususlar Türkiye’de yargı bağımsızlığını gölgelemektedir.

Sonuç olarak; Anayasa’nın sözü kadar amacı da önem taşıdığından, yargıyla ilgili ayrıntı sayılabilecek ölçüdeki kapsamlı düzenlemeler, amaçları da gözetilerek birlikte değerlendirildiğinde, adalet dağıtımında tek belirleyici olan “yargı erki” mensuplarının adaylığa alınmalarından başlayarak anayasal güvence altında bulunmaları gerekmektedir. Bu güvencenin ise, hâkim ve savcı adaylarının seçimleri ve kariyerleri konusunda idarenin her türlü etkisinden uzak sadece hâkimlik mesleğinin gerektirdiği bilgi, yetenek ve ilkelerin geçerli olduğu liyakate dayanan bir sistemin benimsenmesiyle sağlanacağı kuşkusuzdur. Bununla birlikte Türkiye’de yargı Adalet Bakanlığı’nın güdümünden çıkarılmalı, basına karşı da korunmalı ve hâkimlere meslek onurlarına yakışır bir maaş verilmelidir. Ancak tüm bunların yanında Türkiye’de “yargı bağımsızlığı”nın demokrasi-yönetim kültürü eksikliğinden kaynaklandığı da unutulmamalıdır.

Kaynaklar

- Althusser, L. (1987), *Politika ve Tarih*, Çev: Alaeddin Şenel ve Ömür Sezgin, Ankara: V Yayınları.
- Aşçıoğlu, Ç. (2000), “Yargıç ve Yansızlık”, <http://www.abchukuk.com/makale3.html> (e.t.11.5.2007).
- Çelik, C.,Yunus, Y. (2009), “Fransa’da Yargı Bağımsızlığı ve Hâkim Teminatı”, <http://www.e-akademi.org>, 6.2.2009 tarihi itibariyle.
- Demirkol, F. (1991), *Yargı Bağımsızlığı*, İstanbul: Kazancı Yayınları.
- Erdoğan, A. (1998), “Yargı Bağımsızlığı Güncelleşti”, *Çağdaş Hukuk*, 6 (60), 4–16.
- Ergil, R. (1968), “Yüksek Hâkimler Kurulu Başkanı Rahmi Ergil’in 5 Nisan 1986 Tarihinde Hukuk Fakültesinde Yargıçlık Mesleği Konulu Konferansı”, *Adalet Dergisi*, 59 (6), 317–333.
- Güler, B.A. (2005), *Kamu Personeli*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Güler, B. A. (2009), *Türkiye’nin Yönetimi-Yapı*, Ankara: İmge Kitabevi. Hürriyet, 26.1.2004.
- Kaban, M. (2004), “2004–2005 Adli Yılı Açılış Konuşması”, *Yargıtay Dergisi*, 30 (4), 389–396.
- Kalem, S., Gamla, J. ve İdil, E. (2008), *Adalet Barometresi-Vatandaşların Mahkemeler Hakkındaki Görüşleri ve Değerlendirmeleri*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Kalemlı, M. (1996), “Siyaset Adamları ve Yargı Reformu”, *Yeni Türkiye Dergisi- Yargı Reformu Özel Sayısı*, 2 (10), 9–16.
- Karahanooğulları, Ö. E., Salih, E. (2003), “İdari Yargıda Hâkim ve Savcı Adaylarının Eğitimi”, *Danıştay Dergisi*, 33 (106), 1–55.
- Kilim, E. E. (2006), “Güçler Ayrılığı ve Yargı”, *Kamu Yönetimi Dünyası*, 7(26), 25–27.
- Kuru, B. (1966), *Hâkim ve Savcılarının Bağımsızlığı ve Teminatı*, Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Montesquieu (2004), *Kanunların Ruhu Üzerine*, Çev: Fehmi Baldaş, İstanbul: Yayın Dağıtım.
- Ozanoğlu, T. (1987), “ Adli Yargının Mali Sorunları ve Bunlara Bulunabilecek Acil Çözümler”, *Yargıtay Dergisi*, 13 (1-2), 5-27. Sabah, 10.3.2004.
- Sancar, M. (2000), *Devlet Aklı Kısılcacında Hukuk Devleti*, İstanbul: İletişim Yayınları.

- Sayan, Ö. İ. (2009), “Türkiye’de Kamu Personel Sistemi: İdari, Askeri, Akademik, Adli Personel Ayrımı”, A.Ü. SBF Dergisi, 64 (1).
- Selçuk, S. (1998), “Yargı Bağımsızlığı”, Yargıtay Dergisi, 24(3), 237–248.
- Sözen, B. (2001), “Hâkimlerin Statüsü Hakkında Avrupa Sözleşmesi ve Açıklayıcı Not”, Danıştay Dergisi, 31 (103), 10–21.
- Özek, Ç. (1979–81), “Yargının İdari Denetimi”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, XLV-XLVII (1–4), 915–980.
- Özkan, G. (1996), “Yargı Bağımsızlığı ve Hâkimlik Teminatı”, Yeni Türkiye Dergisi- Yargı Reformu Özel Sayısı, 2 (10), 437–441.
- Özkaya, E. (2004), “Yargının Sorunları ve Yargı Bağımsızlığı”, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, I (1), 11–21.
- Turan, F. (2004), Türkiye’de Yargı Bağımsızlığı, Ankara: TODAİE Kamu Yönetimi Yüksek Lisans Programı Dönem Projesi.
- Ünal, Ş. (1994), “Yargı Bağımsızlığı”, Amme İdaresi Dergisi, 37 (3), 63–81.
- Ünal, Ş. (1996), “Yargı Bağımsızlığı”, Yeni Türkiye Dergisi- Yargı Reformu Özel Sayısı, 2 (10), 430–436.

İnternet Adresleri

<http://arsiv.sabah.com.tr/2004/03/10/gnd101.html>, 11.7.2008 tarihi itibariyle.

<http://www.tumgazeteler.com>, 6.2.2009 tarihi itibariyle.

<http://www.medyakronik.com>, 23.2.2009 tarihi itibariyle.

<http://www.abgm.adalet.gov.tr/dokumanlar>, 6.4.2009 itibariyle.

<http://www.sbg.adalet.gov.tr>, 4.4.2009 itibariyle.